

ISSN 1584-4404

Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca Series *Humanistica*

humanistica.ro

Recenzie:

Hedwig Conrad-Martius (coord.), Scrisorile lui Edith Stein către Hedwig Conrad-Martius. Cu un eseu despre Edith Stein, Studiu introductiv de Francesco Alfieri, traducere din limba germană de Maria-Magdalena Anghelescu, Oradea, Editura Ratio et Revelatio, 2023, 108 pp., ISBN: 978-606-9659-71-7.

Mihaela Gligor

How to cite this article:

Gligor, Mihaela (2023) *Hedwig Conrad-Martius (coord.), Scrisorile lui Edith Stein către Hedwig Conrad-Martius. Cu un eseu despre Edith Stein, Studiu introductiv de Francesco Alfieri, traducere din limba germană de Maria-Magdalena Anghelescu, Oradea, Editura Ratio et Revelatio, 2023, 108 pp., ISBN: 978-606-9659-71-7, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 21, pp. 247-249. DOI: 10.5281/zenodo.8367430*

© 2023: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

Problematica largă și deschisă culturologic a filosofiei românești interbelice și postbelice (de sertar), precum și necesarele și repetabilele restituiri filosofico-metafizice în care s-a implicat autorul pe urmele marilor săi antecesorii, fac din aceste zece studii și eseuri tot atâtea contribuții științifice de actualitate certă și de valoare sigură în cercetarea filosofică românească. Tematicile abordate exhaustiv în fiecare studiu sau eseu din această antologie de autor marchează faza superioară a evoluției științifice a filosofului și cercetătorului Ionuț-Constantin Isac, cele zece lucrări fiind alese dintre sutele de studii, articole și comunicări din impresionanta sa listă de contribuții anterioare, răspândite în volume colective de prestigiu, în volume de autor sau în publicațiile institutelor de profil din București, Cluj-Napoca, Iași sau în seria anuală dedicată lui Lucian Blaga. Adunarea celor mai reprezentative în paginile unui volum de autor va avea desigur un ecou în cercetarea filosofică și antropologică din România.

Prin șirul filosofilor români cu operele cărora domnul Ionuț-Constantin Isac alege să „dialogheze” exegetic, volumul de studii și eseuri se înscrie metodologic în tradiția științifică a filosofiei de catedră de la Universitatea din Cluj și de la Departamentul academic de cercetare, moștenită în anii îndelungați de lecturi, încercări hermeneutice având drept rezultat editarea unei întregi suite de manuscrise legate de începuturile filosofiei clujene, tradiție marcată de exigențe și rigori, de o anume disciplină și de tendința de cuprindere exhaustivă a unei problematice (Virgil Bărbat, D. D. Roșca, Lucian Blaga, E. Sperantia, Z. Barbu, George Em. Marica ș. a.), unde erau luate în considerare toate referințele anterioare privind un subiect sau altul.

Scriitura filosofului clujean Ionuț-Constantin Isac se distinge prin analize comprehensive ale marilor contribuții anterioare ale filosofilor interbelici, cu o aplecare și atracție stăruitoare față de tot ce a reprezentat, la un anume moment istoric din evoluția gândirii românești, o achiziție conceptuală nouă, la un gânditor sau altul. Totodată, volumul se distinge printr-o vastă și diversificată *Bibliografie* cuprinsă în cele peste 400 de referințe infrapaginale, care dă seamă atât de extensiunea documentării și de efortul științific ce stă la baza elaborării fiecărui studiu, cât mai cu seamă de înalta conștiință și disciplină ce-i caracterizează autorului fiecare demers analitic și fiecare poziționare proprie, cu citate rigurose marcate de fiecare dată. Tuturor acestora li se alătură evidenta preocupare de originalitate, atât în privința discursului științific sobru și exact cât și a modalităților de expunere.

DOI: 10.5281/zenodo.8367427

Codruța Liana Cuceu

Hedwig Conrad-Martius (coord.), *Scrisorile lui Edith Stein către Hedwig Conrad-Martius. Cu un eseu despre Edith Stein*, Studiu introductiv de Francesco Alfieri, traducere din limba germană de Maria-Magdalena Anghelescu, Oradea, Editura Ratio et Revelatio, 2023, 108 p., ISBN: 978-606-9659-71-7.

„Ne închinăm în fața mărturiei despre viața și moartea lui Edith Stein, o fiică remarcabilă a lui Israel și, în același timp, fiică a Ordinului Carmeliților, sora Tereza Benedicta a Crucii, personalitate care a unit în bogata sa viață o sinteză dramatică a secolului nostru”².

² Cuvinte rostite de Papa Ioan Paul al II-lea la beatificarea lui Edith Stein, Köln, 1 mai 1987. Cf. https://www.vatican.va/news_services/liturgy/saints/ns_lit_doc_19981011_edith_stein_en.html, accesat la 1 mai 2023.

Edith Stein s-a născut la 12 octombrie 1891 într-o familie de evrei din Breslau, Prusia (acum Wrocław, Polonia). Pe când avea doar doi ani, tatăl ei a murit. Rămasă singură, mama s-a străduit să aibă grijă de afacerea familiei și să le ofere copiilor săi o educație bună. Edith a urmat școala locală și apoi gimnaziul din Breslau. După ce a absolvit ca șefă de promoție la Abitur, în 1911, Edith Stein a studiat psihologia și filosofia la Universitatea din Breslau. În 1913, s-a transferat la Göttingen, unde a fost membră activă a *Göttinger Philosophischen Gesellschaft* și s-a împrietenit cu Hedwig Conrad-Martius. În 1916 a obținut doctoratul în filosofie cu teza *Das Einfühlungsproblem in seiner historischen Entwicklung und in phänomenologischer Betrachtung*, sub conducerea lui Edmund Husserl. A publicat o parte a acestei lucrări ca *Zum Problem der Einfühlung*, în 1917. Pentru o vreme a fost asistenta lui Husserl și l-a ajutat să își pregătească pentru tipar mai multe lucrări. În 1919, Edith Stein a încercat să își susțină abilitarea, la Göttingen, însă a fost respinsă. Teza ei de atunci, *Beiträge zur philosophischen Begründung der Psychologie und der Geisteswissenschaften* (1922), a fost publicată de Husserl în anuarul său. Dezamăgită de respingere, Edith Stein s-a întors la Breslau și, curând, s-a convertit la catolicism, supărându-și, astfel, mama și prietenii. În 1931 a început să lucreze la o nouă teză de abilitare, sub conducerea lui Martin Heidegger. A început să predea la institutul pedagogic din Münster, însă a fost destituită imediat după ascensiunea la putere a național-socialiștilor, din cauza descendenței sale evreiești. În octombrie 1933, a intrat la mănăstirea carmeliților din Köln, iar în aprilie 1934 a început noviciatul, luându-și numele de Tereza Benedicta a Crucii. În 1938, din motive de siguranță, a fost transferată la mănăstirea carmeliților din Echt, Olanda. De acolo a fost ridicată de Gestapo la 2 august 1942 și a fost expedită în lagărul de concentrare de la Auschwitz, unde a sosit pe 7 august. Ea a murit alături de sora ei, Rosa, la 9 august 1942.

Hedwig Martius s-a născut la **27 februarie 1888 la Berlin** și a fost fiica lui Friedrich Wilhelm August Martius, medic și director al clinicii medicale de la Universitatea din Rostock. A studiat pentru patru semestre la Göttingen, cu Edmund Husserl și Adolf Reinach. A fost membră a *Göttinger Philosophischen Gesellschaft* și a cunoscut-o pe Edith Stein, care i-a devenit bună prietenă. La 20 august 1912, Hedwig Martius s-a căsătorit cu Theodor Conrad, iar cei doi s-au stabilit în Bergzabern unde, în timpul Primului Război Mondial, au format Cercul de fenomenologie Bergzabern, care-i includea pe foștii lor colegi de la Göttingen: Jean Hering, Alexander Koyré, Hans Lipps, Edith Stein și Alfred von Sybel. Grupul s-a întâlnit sporadic până spre sfârșitul anilor 1920, dedicându-se în special studiului fenomenologiei.

Correspondența de față, dintre Edith Stein și Hedwig Conrad-Martius, începe în 1932 și se încheie în 1940 și conține nu doar reperele existențiale ale prieteniei celor două femei, dar și detalii de primă mână despre evoluțiile teoretice în fenomenologie. După cum aflăm din excelentul studiu introductiv semnat de profesorul Francesco Alfieri, „cele 18 scrisori încep în 1932: la 29 februarie în același an, Stein a început să predea la Institutul pedagogic din Münster; mai târziu, la 14 octombrie 1933, a intrat în Carmelul din Köln, unde, la 15 aprilie 1935, a primit numele de Tereza Benedicta a Crucii și a depus jurămintele solemne la 21 aprilie 1938” (p. 38). Studiul profesorului Alfieri este de o importanță deosebită și folosește inclusiv documente și scrisori semnate de Hedwig Conrad-Martius din fondurile Bayerische Staatsbibliothek. Aflăm că „Stein era evreică, dar mai presus de toate simțea că aparținea poporului german; a fost întotdeauna recunoscătoare Germaniei pentru că i-a oferit acces la studii universitare și ocazia de a profita de o vastă moștenire culturală”

(p. 42). Introducerea lui Francesco Alfieri este o extraordinară poveste a prieteniei ce le lega pe cele două femei. Mai mult decât atât, „această corespondență îi va ajuta pe cititori să înțeleagă modul în care cele două fenomenoloage au reinterpretat fenomenologia husserliană tradițională dintr-o perspectivă metafizică.”

Scrisorile în sine oferă detalii atât despre viața la mănăstire, cât și despre interesele filosofice și livrești pe care Edith Stein le continua. Astfel, în scrisoarea sa din 17.XI.1935, Edith Stein, la acea vreme deja Maica Benedicta, îi scrie prietenei sale: „Noi două ne apropiem foarte mult. Însă, în ansamblu, se pare că eu sunt mai platonice și mai augustiniane decât dumneavoastră. Poate tocmai pentru că pornesc de la Aristotel-Toma. Ceea ce spun eu despre substanță provine dintr-o luptă grea pentru a înțelege aristotelica οὐσία” (p. 73).

Din scrisoarea expediată la 20.VIII.36 aflăm că „de multe săptămâni mă chinui cu un apendice despre filozofia existențială a lui Heidegger” (p. 76), iar din cea din 17.I.38 aflăm detalii despre sănătatea profesorului lor: „știți că Husserl n-o prea duce bine cu sănătatea; în vara asta a avut din nou o pleurezie severă și îi este foarte greu să-și revină. Poate îi scrieți odată; ei locuiesc acum în Freiburg-Herders Schöneck 6” (p. 86).

Corespondența este excelent completată de eseu semnat de Hedwig Conrad-Martius, care o situează pe Edith Stein în cadrul mișcării fenomenologice a lui Husserl de la Göttingen la Freiburg și explică modul în care fenomenologia și Edmund Husserl însuși a dus la convertirea multora dintre discipolii săi.

„Modul în care ne situam una față de cealaltă era foarte diferit de o prietenie obișnuită” (p. 89). La temelia legăturii lor nu a stat „nici un limbaj tehnic comun, nici un sistem comun. [...] Ceea ce ne unea era doar privirea deschisă pentru accesibilitatea spirituală a ființei în toate formele sale imaginabil posibil. [...] Edith Stein era o fenomenoloagă înăscută. Spiritul ei sobru, clar, obiectiv, privirea ei nedisimulată, obiectivitatea ei absolută o predestinau la aceasta” (p. 91). „În izolarea Carmelului din Köln, Edith Stein și-a scris lucrarea *Despre ființa finită și ființa eternă*. Claritatea, acuitatea privirii, obiectivitatea și îndrăzneala fără niciun fel de prejudecăți a afirmațiilor ei sunt extrem de impresionante” (p. 94).

Admirabil tradusă din limba germană de Maria-Magdalena Anghelescu, corespondența aceasta reprezintă și o foarte bună introducere în gândirea lui Hedwig Conrad-Martius și, în același timp, un bun prilej de familiarizare cu unele dintre aspectele dominante ale vieții lui Edith Stein, mai ales de după intrarea ei la mănăstire.

Volumul este îmbogățit de o serie de fotografii ale celor două, din arhiva personală a profesorului Francesco Alfieri, și de Note explicative deosebit de utile, ce îi aparțin lui Hedwig Conrad-Martius, cea care în 1960 a publicat, pentru prima dată, aceste scrisori.

Avem în față un volum de o tulburătoare actualitate, din lectura căruia studenții la istorie și filosofie își pot face o idee despre climatul cultural și politic al epocii și despre spiritul care domnea în interiorul mișcării fenomenologice fondate de Edmund Husserl. E foarte important de precizat că din aceste scrisori aflăm și despre modul în care studenții lui Husserl au reinterpretat fenomenologia tradițională și cum aceasta a fost înțeleasă, mai ales, de aceste două femei remarcabile, care și-au înscris numele, astfel, pentru totdeauna, în istoria fenomenologiei.

DOI: 10.5281/zenodo.8367430

Mihaela Gligor